

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

209126

ศานตนาถ์บักการเมืองโตงในประเทศไทย

นวลรัชต์ อมรรัตน์บเกษ

คุษฎีนิพนธ์์เสนอต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา

ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต (การเมือง)

ปีการศึกษา 2554

600291477

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

209126

ศานนากับการเมืองใหม่ในประเทศไทย

นวลรัชดี อมรัตน์บงกช

ดุยฉินิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (การเมือง)
ปีการศึกษา 2554
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

RELIGION AND NEW POLITICS IN THAILAND

NUALRACH AMORN RATANABONGKOT

A DISSERTATION PRESENTED TO RAMKHAMHAENG UNIVERSITY
IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY
(POLITICS)

2011

COPYRIGHTED BY RAMKHAMHAENG UNIVERSITY

ชื่อเรื่องคุณิพนธ์ ศาสนากับการเมืองใหม่ในประเทศไทย

ชื่อผู้เขียน นางนวลรัชต์ อมรรัตนบงกช

สาขาวิชา การเมือง

คณะกรรมการที่ปรึกษาคุณิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุรพล ราชภัณฑารักษ์)

..... กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สันทนา สุชาติรัตน์)

มหาวิทยาลัยรามคำแหงอนุมัติให้คุณิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาคุณิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาการเมือง

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมล พุพิพิช)

..... ประธานโครงการฯ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุรพล ราชภัณฑารักษ์)

คณะกรรมการสอบคุณิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ (พิเศษ) นรนิติ เศรษฐบุตร)

..... กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ สุขสำราญ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุรพล ราชภัณฑารักษ์)

..... กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สันทนา สุชาติรัตน์)

บทคัดย่อ

209126

ชื่อเรื่องคุณฐิณีพนธ์ ศาสนากับการเมืองใหม่ในประเทศไทย

ชื่อผู้เขียน นางนวลรัชดี อมรรัตนบงกช

ชื่อปริญญา ปรัชญาคุณฐิณีบัณฑิต

สาขาวิชา การเมือง

ปีการศึกษา 2554

คณะกรรมการที่ปรึกษาคุณฐิณีพนธ์

1. รองศาสตราจารย์ ดร. สุรพล ราชภัณฑารักษ์ ประธานกรรมการ
2. ศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช
3. รองศาสตราจารย์ ดร. สันทนา สุชาดารัตน์

การวิจัยเรื่องศาสนากับการเมืองใหม่ในประเทศไทยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจของศาสนจักรกับอาณาจักรในต่างประเทศและในประเทศไทย ประวัติและบทบาททางการเมืองของสำนักสันตือ โศก แนวคิดพุทธศาสนากับการเมืองไทย เพื่อพัฒนาการเมืองการปกครองของประเทศไทยให้เป็นการเมืองใหม่

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมืองในต่างประเทศ (2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับการเมืองไทย (3) เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการพัฒนาการเมืองของสำนักสันตือ โศกในฐานะกลุ่มอิทธิพลกลุ่มหนึ่งในสังคมไทย โดยพัฒนาจากการรวมกลุ่มที่มีกิจกรรมที่มีใช้กิจกรรมทางการเมืองไปสู่กิจกรรมที่เป็นกิจกรรมทางการเมือง (non-political action to political action) (4) เพื่อศึกษาแนวคิดพุทธศาสนากับการเมืองเพื่อพัฒนาการเมืองในประเทศไทยให้เป็นการเมืองใหม่ การศึกษาครั้งนี้เป็นการดำเนินการวิจัย เชิงคุณภาพ โดยการสังเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า ในยุโรปสมัยกลาง ฝ่ายศาสนจักรของคริสต์ศาสนามีอิทธิพลเหนือกว่าฝ่ายอาณาจักร ในดินแดนตะวันออกกลาง ฝ่ายศาสนจักรของศาสนาอิสลามมี

อิทธิพลเหนือฝ่ายอาณาจักร แตกต่างกับในเอเชียที่ฝ่ายศาสนจักรไม่ได้มีอิทธิพลเหนือฝ่ายอาณาจักร ยกเว้นในประเทศที่เกิดภาวะวิกฤตทางสังคมหรือการเมืองเท่านั้น สำหรับฝ่ายศาสนจักรของพุทธศาสนากับฝ่ายอาณาจักรไทยมีความสัมพันธ์ในเชิงพึ่งพาอาศัยกัน แต่ในเชิงอำนาจฝ่ายอาณาจักรมีอำนาจเหนือฝ่ายศาสนจักร โดยอาณาจักรมีมาตรการควบคุมศาสนจักรอย่างใกล้ชิด เพราะผู้นำทางศาสนาสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อสังคม และสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ จากการวิจัยพบว่า การรวมกลุ่มจากกิจกรรมที่มีใช้กิจกรรมทางการเมืองไปสู่กิจกรรมทางการเมือง (from non-political action to political action) ของสำนักสันตติ โศกเริ่มจากการรวมกลุ่มที่มีกิจกรรมทางศาสนาและพัฒนาการไปสู่กิจกรรมทางการเมือง แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของประชาชนที่มีพลังขับเคลื่อนสังคมเข้าสู่สังคมประชาธิปไตย

การวิจัยครั้งนี้ค้นพบว่า ศาสนากับการเมืองใหม่ คือ การนำเอาอุดมการณ์ทางพุทธศาสนาที่ได้ถูกละเลยมานานในสังคมการเมืองไทยให้กลับเข้ามาสู่แนวคิดในการเมืองเพื่อพัฒนาเป็นการเมืองใหม่ในประเทศไทย แนวคิดศาสนากับการเมืองใหม่ คือ การปรับปรุงการเมืองปัจจุบันให้ดีขึ้นและเหมาะสมกับประเทศไทย โดยให้ความสำคัญกับหลักธรรมของพุทธศาสนาในส่วนที่เกี่ยวกับผู้นำรวมถึงการปรับปรุงการเมืองให้เป็นการปกครองโดยธรรม ให้ผู้นำยึดหลักการปกครองแบบธรรมาธิปไตย การเมืองใหม่ต้องมีการปฏิรูปทางการเมืองในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (1) มีการกระจายอำนาจและงบประมาณสู่ท้องถิ่นอย่างเต็มรูปแบบ (2) มีการแยกหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการของรัฐออกจากกัน (3) ส่งเสริมให้สังคมมีกลุ่มที่หลากหลาย เพื่อป้องกันปัญหากลุ่มเฉพาะที่เป็นกลุ่มเสียงข้างมาก (majority faction) (4) เสริมสร้างให้ประชาชนทั่วไปเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มกันซึ่งอาจจะเริ่มรวมกลุ่มจากกิจกรรมที่มีใช้การเมืองไปสู่กิจกรรมทางการเมือง (from non-political action to political action) (5) ปรับเปลี่ยนกระบวนการสรรหาผู้นำของรัฐให้สามารถที่จะได้ผู้นำที่มีคุณธรรมยึดหลักธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ และบริหารบ้านเมือง (6) ส่งเสริมให้มีการเมืองภาคประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวมหรือของท้องถิ่นตน (7) สร้างระบอบประชาธิปไตย ที่สะท้อนถึงการเป็นตัวแทนของทุกภาคส่วน

เพื่อให้มีการถ่วงดุลอำนาจ (8) กำหนดบทลงโทษขั้นรุนแรงสำหรับพรรคการเมือง
ที่ทำผิดและให้มีผลไปยังผู้สมัครรับเลือกตั้ง (9) ปฏิรูปความคิดและจิตสำนึกของ
นักการเมืองรวมถึงประชาชนให้เห็นความสำคัญของหลักธรรมในพุทธศาสนา
ให้มีการยึดหลักศีลธรรมเป็นบรรทัดฐานในการดำรงชีวิต เป็นเสมือนธรรมนูญชีวิตและ
ธรรมนูญการเมือง

ความคิดการเมืองใหม่เป็นความคิดอุดมคติ เพราะปฏิเสธความเป็นจริงทาง
การเมืองว่าเป็นเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ ซึ่งเท่ากับการปฏิเสธสภาพที่เป็นอยู่
ของการเมืองปัจจุบัน ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า มิติทางศาสนาของการเมืองใหม่นี้แม้เป็น
สิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น แต่เป็นแนวคิดและเป็นส่วนที่ปฏิเสธความเสื่อมโทรมของการเมืองเก่า
ทำให้นักการเมืองได้เริ่มจุกคิดและเห็นถึงพลังภายนอกที่คอยตรวจสอบถ่วงดุลอยู่
ซึ่งไม่ใช่พลังประชาชน โดยทั่วไปตามหลักประชาธิปไตยของตะวันตกแต่เป็นพลังทาง
ศาสนาซึ่งเป็นพลังแห่งจิตวิญญาณ

ABSTRACT

209126

Dissertation Title Religion and New Politics in Thailand

Student's Name Mrs. Nualrach Amornratanabongkot

Degree Sought Doctor of Philosophy

Field of Study Politics

Academic Year 2011

Advisory Committee

1. Assoc. Prof. Dr. Suraphol Rajbhandaraks Chairperson
2. Prof. Dr. Chai-Anan Samudavanija
3. Assoc. Prof. Dr. Suntana Sutadarat

In this dissertation entitled *Religion and New Politics in Thailand*, the researcher investigates the power relationships between religion and politics both in the Kingdom of Thailand (Thailand) and abroad. The researcher is especially concerned with the historical background of the development of the Santi Asoke Buddhist Center in addition to the political roles it has played. In addition, attention is devoted to the conceptual apparatus required for the study of Buddhism vis-à-vis Thai politics such that the results can be applied to the fostering of a “new” kind of politics in Thailand.

The researcher investigates (1) the relationships between religion and politics abroad. Furthermore, the researcher studies (2) the relationships between Buddhism and Thai politics. In addition, the researcher inquires into

(3) the participatory role in Thai politics played by the Santi Asoke Buddhist Center, considered to be one of the pressure groups in Thai society, in its evolution from non-political actions in to political actions. As already suggested, furthermore, the researcher studies (4) the concepts of Buddhism and politics in order to encourage a form of emergent new politics in Thailand.

In this research investigation, the researcher adopted a qualitative research methodology involving the synthesizing of the contents of relevant documents and conducting in-depth interviews.

Findings are as follows:

In Medieval Europe, the Christian religious realm influenced the political realm. In the Middle East, the Islamic religious realm exerted influence over the political realm. This differed from Asia in view of the fact that the religious realm did not influence the political realm with the exception of periods of social and political crises.

In regard to Thailand, Buddhism and the political realm are interdependent. However, in respect to power, the political realm has more power than the religious realm. This is because Thai political institutions strictly regulate religious matters because of the influence religious leaders have over members of Thai society, thereby *ipso facto* allowing them to foster changes in social relations in view of their authority.

Findings also indicate that the example of the Santi Asoke Buddhist Center shows how religious activities can evolve into political activities.

This provides an illustration of the relationships between Buddhism and the ways of life of rank-and-file members of society that foster democracy.

The results of this inquiry also show that the concept of religion vis-à-vis a new form of politics is grounded in a long neglected Buddhist ideology. This reconstituted concept allows for the state of current politics to be improved such that politics will become more appropriate to Thai society. In this new view, attention is paid to Dharma principles dealing with leadership and a reforming approach to politics involving an allegiance to principles of justice. Leaders must adhere to the principle of governing in the light of Dharma principles.

Thus, the new politics insists on political reform in respect to the following aspects:

- (1) There must be complete decentralization and localities shall completely control their own budgets.
- (2) Strict adherence to the principle of the separation of power is essential such that the roles of the legislature, executive and judicial branches of government are clearly distinguished.
- (3) The development of a multitude of differing groups in society must be encouraged in order to overcome the problem of a majority faction.
- (4) Ordinary citizens must be encouraged to form groups which move from participation in non-political activities to political activities as such.
- (5) The process of selecting leaders of the state must be changed in order to ensure there are moral leaders who adhere to Dharma principles while performing their duties and administrating the country.
- (6) People's sector politics should

be promoted in order to allow ordinary citizens to participate in community and local political activities. (7) All sectors should have representation in a democratic system adhering to a system of checks and balances. (8) Severe penalties should be imposed on political parties which commit offences and should be invoked when judging whether given candidates should be allowed to stand in elections. (9) A reformation in the sphere of ideas is required such that both politicians and ordinary citizens will recognize the importance of adherence to Dharma principles. Complete allegiance to principles of morality should serve as the standard for conduct in both everyday life and in politics.

The idea of a new politics is an ideal because it negates the political reality that politics is solely dominated by issues of power and benefits. To accept the new politics is tantamount to refusing to accept current political reality.

Summarily speaking, in this inquiry, it was found that despite the fact that the religious dimension of this new politics has yet to reach practical fruition, it provides the conceptual grounding for overcoming the deteriorated state of the old politics. It can still goad politicians to the recognition that there are extra-political forces in order to encourage a *bona fide* system of checks and balances. This represents a kind of politics in which citizens at large are encouraged to comport themselves in a manner contrary to the principles of Western democracy. In actuality, it is a religious force exerting spiritual power.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดีด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก
รองศาสตราจารย์ ดร. สุรพล ราชภัณฑารักษ์ ศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ
รองศาสตราจารย์ ดร. สันทนา สุทธาครัตน์ กรรมการที่ปรึกษา ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำ
ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง ตลอดจน ศาสตราจารย์ (พิเศษ) นรนิติ
เศรษฐบุตร ประธานสอบคณิศร และศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ สุขสำราญ
กรรมการสอบคณิศร ที่กรุณาให้คำแนะนำ ทำให้คณิศรฉบับนี้มีความสมบูรณ์
ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมาในโอกาสนี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ท่านสมณะโพธิรักษ์ คุณสนธิ ลิ้มทองกุล และ
คุณปานเทพ พัวพงษ์พันธ์ ที่ได้ให้สัมภาษณ์และให้ความเห็นเป็นอย่างดี

คุณประโยชน์ของงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ บิดามารดา ครูอาจารย์ และ
ผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือตลอดจนการให้กำลังใจผู้วิจัยด้วยดี
เสมอมา

นวลรัชต์ อมรัตน์บงกช

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(4)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(7)
กิตติกรรมประกาศ.....	(11)
สารบัญตาราง.....	(16)
สารบัญภาพประกอบ.....	(17)
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	2
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
รูปแบบการวิจัย.....	9
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	9
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	10
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	10
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
2 แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	14
แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย.....	14
แนวคิดเรื่องการพัฒนาการเมือง.....	18
แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์.....	22
แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง.....	27
แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมือง.....	32

บทที่	หน้า
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	37
3 ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักรในต่างประเทศ.....	42
ความสัมพันธ์ระหว่างคริสตจักรกับอาณาจักรในยุโรป.....	42
นักคิดสำคัญที่สนับสนุนแนวคิดศาสนจักรมีอำนาจเหนืออาณาจักร ...	52
ข้อพิพาทระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักร	53
อิทธิพลของคริสต์ศาสนาในยุโรปสมัยกลางและความคิดทาง การเมือง.....	55
อิทธิพลของคริสตจักรที่มีเหนืออาณาจักร.....	57
คุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักร	61
ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรอิสลามกับอาณาจักรใน ตะวันออกกลาง.....	68
ศาสนาอิสลาม.....	69
ศาสนาอิสลามและการเมือง	80
การปฏิวัติอิหร่าน.....	84
ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรอิสลามและรัฐอิสลาม.....	86
ประชาธิปไตยแบบอิสลาม.....	87
ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักรในเอเชีย.....	91
มหาตมะ คานธี	92
สรร โวทัย.....	99
4 ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักรในประเทศไทย	101
พุทธศาสนา.....	101
พุทธศาสนากับการเมือง.....	106
พุทธศาสนากับแนวคิดทางการเมืองไทย.....	113
พุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย	117
พุทธศาสนากับสังคมไทย	128

บทที่	หน้า
พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม.....	129
พุทธศาสนากับการพัฒนาประเทศไทย.....	129
ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธจักรกับอาณาจักรไทย.....	132
กรณีครูบาศรีวิชัย.....	156
กรณีพระพิมลธรรม.....	164
5 สำนักสันตติโศก.....	174
การก่อตั้งสำนักสันตติโศก.....	176
ความขัดแย้งของสำนักสันตติโศกกับกรมการศาสนาและ มหาเถรสมาคม.....	181
การเกิดกลุ่ม และเครือข่ายของสันตติโศก.....	190
บทบาททางการเมืองของสำนักสันตติโศก.....	203
แนวความคิดเรื่องศาสนากับการเมือง.....	221
ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรและอาณาจักร กรณีสันตติโศก.....	230
กิจกรรมที่มีใช้กิจกรรมทางการเมืองสู่กิจกรรมที่เป็นกิจกรรมทาง การเมือง.....	230
6 การเมืองใหม่.....	234
สังคมไทยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง.....	236
การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย.....	237
การเมืองไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง.....	238
แนวคิดโครงสร้างทางการเมืองของพุทธศาสนา.....	249
หลักประชาธิปไตยในพุทธศาสนา.....	253
หลักการปกครองโดยธรรมของพุทธศาสนา.....	254
แนวคิดการเมืองใหม่.....	259
การเรียกร้องการเมืองใหม่.....	267

บทที่	หน้า
7 สรุปผลการวิจัย.....	298
บรรณานุกรม	306
ประวัติผู้เขียน.....	317

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 ความแตกต่างระหว่างการเมืองเก่ากับการเมืองใหม่.....	265

สารบัญภาพประกอบ

ภาพ		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
2	พัฒนาการของกลุ่มผลประโยชน์	24
3	พัฒนาการของกลุ่มการเมืองไปสู่พรรคการเมือง.....	25
4	ลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมือง	30
5	ระบบการเมืองการปกครองและการบริหารระบบเศรษฐกิจสังคม สมัยกรุงศรีอยุธยา	122
6	การปกครองคณะสงฆ์สมัยกรุงสุโขทัย	134
7	ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักรในสมัยกรุงสุโขทัย	135
8	การปกครองคณะสงฆ์สมัยกรุงศรีอยุธยา	137
9	โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-4.....	140
10	โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ตอนแยกนิกายธรรมยุติกนิกาย อย่างถาวร	142
11	การปกครองคณะสงฆ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 8.	144
12	การปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484	147
13	โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติการปกครอง..... คณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505	152
14	พัฒนาการของกลุ่มอิทธิพลเป็นพรรคการเมือง	233